

СУЧАСНІ УКРАЇНСЬКІ УЛЬТРА-НАЦІОНАЛІСТИЧНІ УГРУПОВАННЯ (РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ).

Сошніков А.О., кандидат філософських наук, доцент

В цій статті зазначається, що український націоналізм відіграє традиційно значну роль в суспільно-політичних процесах в сучасній Україні. У зв'язку з цим виникає питання: чи можна вважати, що інтегральний націоналізм став державною ідеологією, державною політикою України? Гадаю, що ні. Однак для нього готується ґрунт. Тому мета даної статті – визначити регіональні особливості сучасних українських ультра-націоналістичних угруповань.

Ключові слова: український націоналізм, ультра-націоналісти, політичні ідеології.

Актуальність даної теми обумовлена тим, що український націоналізм відіграє традиційно значну роль в суспільно-політичних процесах в сучасній Україні. У зв'язку з цим виникає питання: чи можна вважати, що інтегральний націоналізм став державною ідеологією, державною політикою України? Гадаю, що ні. Однак для нього готується ґрунт.

Тому **мета** даної статті – визначити регіональні особливості сучасних українських ультра-націоналістичних угруповань.

Всі українські націоналістичні організації переслідують однакові політичні цілі і різняться в основному ступенем радикальності засобів і методів досягнення цих цілей. За критерієм радикалізму їх можна класифікувати наступним чином:

1. Ультра-націоналістичні угруповання, відроджені на заході України навколо традиційної для даного регіону ідеології галицького інтегрального націоналізму і діячів, що її представляли (УНА-УНСО, «ВО Свобода») і орієнтовані як на парламентську роботу, так і на роботу в масах.

2. Організації орденського і закритого типу, які представляють Західну Україну, орієнтовані на пряму дію і мобілізацію молоді шляхом навчання її військовій справі, військово-спортивним тренуванням у таборах («Тризуб» ім. С.Бандери).

3. Відверто неонацистські угруповання, більшість котрих входять до Соціал-націоналістичної асамблеї. Вони орієнтовані на підпільну роботу і антизаконні акції прямої дії, котрі включають як агітпроп (руйнування пам'ятників радянської епохи, воєнізовані факельні ходи), так і акції залякування (фізичне насильство по відношенню до іммігрантів, окремих неугодних представників влади і т.п.). Це «Патріот України», Національна Дія «РІД», «Українська Альтернатива», «СІЧ». Вони стоять на позиціях гітлеризму, проповідують ідеї расово-етнічної вищості «українського етносу» і «білої раси», агресивного антикомунізму; виступають за «чистоту крові» і фізичні розправи над не українцями і політичними інакодумцями [2].

Давня історична суперечка, пов'язана з протистоянням українського націоналізму Великої (Наддніпрянської) України та Галичини, у пострадянській Україні закінчився перемогою галицького націоналізму. Малонаселені і переважно аграрні області Галичини дали непропорційно високий відсоток представництва у вищих органах влади незалежної України – і в часи першого президента Л.Кравчука, і в період «помаранчевого» тандему Ющенко-Тимошенко. Галичина отримала фактичну монополію на ідеологію. Вона ж (поруч із Волинню) залишається основною електоральною базою українського націоналізму. У Галицько-Волинському регіоні на позиціях ультра-націоналізму фашистського толку стоять або відроджені, традиційні для цього краю організації ОУН(р) і ОУН(м), або нові, на кшталт УНА-УНСО, КУН, «ВО Тризуб» ім. С.Бандери і «ВО Свобода», але такі, що орієнтуються на ті ж традиційні для цього краю ідеї і символічні фігури радикального галицького націоналізму, що і ОУН. Всі названі організації сповідують в тому чи іншому вигляді ідеологію вождизму і кличуть до побудови моноетнічної держави на

моделі, розробленої теоретиками фашизму і нацизму, але у специфічній інтерпретації українського (галицького) інтегрального націоналізму (Петлюра, Донцов, Коновалець, Бандера, Шухевич). Їх лідери прагнуть встановлення такого політичного устрою, що забезпечить західноукраїнській (галицькій) етнокультурній групі виняткові права, свободи і преференції в усіх галузях суспільного життя. Домінуюче положення західноукраїнського етносу пропонується відобразити у ряді спеціальних законів і особливих державно-політичних заходів, наприклад, закон про титульну націю з визначенням прав і обов'язків корінного народу. Відповідно своїм головним завданням всі вказані організації ставлять формування «української політичної нації» виключно із представників української етнічної групи. Наприклад, «ВО Свобода» «буде домагатися, щоб основними цінностями українського суспільства стали основні цінності українського народу: українська мова, національна символіка, українські народні звичаї та традиції...». Звідси – тотальна українізація країни в ідеологічній, культурній і мовній сферах: «Партія вважає за необхідне, щоб українське суспільство досягнуло ідейної, мовної і релігійної єдності: де ідейна єдність формуватиметься на основі ідеї українського патріотизму, мовна – на основі української мови, а релігійна – на єдності всіх традиційних християнських конфесій» (приклад із програми «Свободи») [3]. Національні угруповання пропонують репресивні міри для загального розповсюдження української мови: змушення державних чиновників до його використання під загрозою звільнення роботи з прижиттєвою забороною займати дану посаду, законодавче закріплення загальної українізації всієї публічної сфери країни з санкціями за порушення норм закону. Економічна програма більшості названих організацій носить ліво-популістський характер. «ВО Свобода» і УНА-УНСО виступають за націоналізацію тих заводів і фабрик, що належать вітчизняним власникам. При всьому радикалізмі цілей у своїх програмах вони прагнуть, з урахуванням сучасної епохи, відійти (хоча б зовнішньо) від крайнощів расової

теорії гітлерівського нацизму, маскуючи ідейну спорідненість з ним. Тому упор робиться на «права людини», однак за етнічним критерієм. Дані права можуть бути доступні всім українцям, але лише після того, як все населення України повністю українізується. Здається очевидним, що галицькі і буковинські селянські націоналісти, генеза ідеології яких сходять до хуторянської психології та історичному досвіду проживання у крайньому кутку Австрійської імперії на положенні відсталого національної меншості, мали створити цілком іншу картину світу, чим націоналісти великих європейських міських центрів. Галицький менталітет, сформований за умов малих просторів і заснований на ньому галицький варіант українського націоналізму не припускає широкого просторового мислення (а як наслідок – широких експансіоністських планів).

На Півдні і Сході в силу відсутності там традицій українського націоналізму подібні радикальні позиції займають нові неофашистські організації, орієнтовані безпосередньо на фашистсько-нацистські першоджерела (Муссоліні, Гітлер, Розенберг, Гебельс та ін.). Тому фігури галицького інтегрального націоналізму (Петлюра, Бандера, Шухевич та ін.) для Півдня і Сходу чужі, ідейною основою даних організацій є людиноненависницькі ідеї фашизму в його класичному вигляді гітлеризму. Дана обставина обумовлює таку особливість неофашистських угруповань, як поєднання ідеї етнічної української диктатури з ідеєю расової вищості білої людини. Ідеологічно радикальні націоналістичні угруповання найбільш активні саме на Півдні і Сході, де вони змушені заявляти свою позицію у ментально і культурно чужому їм російськомовному і багатоетнічному суспільному середовищі. Мова йде про Соціал-націоналістичну асамблею (СНА). 8 листопада 2008 р. до складу СНА увійшли 4 соціал-націоналістичні організації: «Патріот України», НД «РІД», «Українська Альтернатива» і «СІЧ». УНТП, Свято-Андріївський козацький курінь і Громадянське об'єднання «Тверезий Київ» заявили про своє союзницьке відношення до СНА. Активні акції нацистів відбуваються

найчастіше у Донецьку і Харкові, а також у Києві. Серед регіональних підрозділів організацій, що входять до СНА, лише одна знаходиться на заході – в Івано-Франківській області, решта зосереджені у центрі (переважно у Київській області) та на Півдні і Сході (Харків, Донецьк, Одеса).

Рання УНА-УНСО і, особливо, «Патріот України», є східноукраїнськими проектами українського націоналізму. В УНА-УНСО зразка 1990-х рр. домінували представники центральноукраїнських регіонів. Насамперед, це відноситься до такої неординарної особистості, як Дмитро Корчинський. Можливо, що у такій перетвореній формі реалізувалася реакція Наддніпрянської України, історичної Малоросії, на ідейно-політичне домінування галичан, котрі монополізували «українську ідею». УНА-УНСО виступала з позицій панукраїнізму і навіть панславїзму, вважаючи, що центр східнослов'янської державності повинен перейти у Київ, який стане столицею величезної імперії від Карпат до Тихого океану. У її політичній риторичній помірній місцеві посідають претензії на заміщення Україною ролі колишнього СРСР: «Наївно буде вважати, що на Балканах, в Чорноморському регіоні, на Кавказі і в Східній Європі Україна може мати інтереси, відмінні від тих, що мав СРСР. Відповідно Україна зобов'язана наслідувати політику СРСР у цих напрямках і прагнути наслідувати у всіх інших». І далі: «Імперія мала величезний потенціал і у більшовизмі було багато цінного. Взагалі, це повинна була бути наша імперія» [4]. Даний пасаж, котрий неможливо уявити у традиційного націоналіста-галичанина, свідчить не стільки про різницю навіть геополітичних підходів, скільки про несхожість менталітетів націоналістів колишньої австрійської Рутенії та руської Малоросії.

На сьогоднішній день найбільш динамічною силою українського націоналізму є «Патріот України» (ПУ), який представляє собою рух, котрий розробляє скоріше расистську і загальну східнослов'янську (з сильною домішкою язичництва), чим українську етнічну лінію. Саме ПУ робить

особливо помітною тенденцією до зміщення центра націоналізму на Схід України, взявши у «класиків» такі принципи, як революційність, тоталітаризм, антилібералізм і антиіндивідуалізм. В програмі ПУ відсутні русофобські висловлювання. На образ головного ворога «претендує» не «імперська Москва», а Новий Світовий Порядок (в тому числі такий його інструмент, як НАТО), ідеологічним обґрунтуванням якого є лібералізм, а культурними підставами – глобалізація і мультикультуралізму. В програмі ПУ дуже рельєфні імперські мотиви. Для східноукраїнських націоналістів, що були виховані в руській і радянській культурі, проникнутій імперським апофеозом і відчуттям причетності до великого світу, до грандіозних змін, не могли не бути чужими партикулярні і містечкові настрої галичан. Проект програми ПУ припускає створення під егідою України блоку країн (Центральноєвропейської конфедерації) і в подальшому приєднання до цього блоку держав Західної Європи (після перемоги там національних революцій). Росії з її «національним урядом» відводиться роль молодшого партнера України. Припускається повернення центра східнослов'янської державності назад, до Малоросії, історичної Руської землі [1]. Націоналізм галичан ретроспективний, націоналізм східних українців – перспективний. Фактично в організаціях українського націоналізму в його східноукраїнській версії більше від романтично зрозумілого більшовизму, і, особливо, від народницької і есерівської ідеї борця-революціонера, чим від суто охоронного націоналізму Галичини.

В цілому ідеологія названих груп уявляє з себе суміш лівих ідей у економіці, фашистського популізму в соціальній політиці, тоталітарної диктатури (міжвоєнні Італія та Німеччина) в політичному устрої і нацистських ідей біологічної нерівності народів і рас. Крайній варіант цієї ідеології являє собою типовий націонал-соціалізм (нацизм) гітлерівського зразку. Поєднання названих рис робить ідеологію українських ультра дуже зручною у розповсюдженні серед різних верств населення. Ліва антиолігархічна риторика

сприймається серед маргінальних і напівмаргінальних прошарків районних центрів, селищ міського типу. Експлуатація примітивних етнічних інстинктів знаходить відгук у частини україномовної аудиторії (особливо у Галичині і на Волині). Заклики до «твердої руки» і критика влади за її м'якість вітається дрібними підприємцями, збіднілим середнім класом, незаможною інтелігенцією, селянством (частина цієї аудиторії – російськомовна). Антисемітизм, радикальний антикомунізм, ненависть до іммігрантів і расистські закиди отримують визнання серед озлобленого контингенту виборців і патріархально налаштованих провінціалів. Воєнізована форма партійно-ідеологічної роботи (проведення табірних зборів і воєнізованих ігор, поєднання спортивного туризму з військово-спортивною підготовкою тощо) вельми приваблює молодь і створює навколо фашистських об'єднань вигідний романтичний ореол.

Активізація ультра на Україні стає відчутною загрозою її суспільній безпеці, що пов'язано з наступними факторами:

1. Розповсюдження націоналістичних ідей у центрі України. Гра на почуттях етнічної вищості в найрадикальнішому вигляді, пошук винних у глибокій кризі в Росії і тих силах, котрі симпатизують їй в самій Україні, можуть знайти відгук у центрі країни. Перехід даного регіону під вплив цих ідей об'єднає центр України з Галицько-Волинським регіоном, створить єдиний у ідейному відношенні територіальний масив під контролем націоналістичних сил.
2. Цілеспрямована робота фашистів в україномовному середовищі Півдня і Сходу України. Перехід навіть частини україномовного населення Півдня і Сходу на позиції ультра-націоналістів розколе поки монолітну антинаціоналістичну базу, представлену населенням даного регіону, створить внутрішній регіональний конфлікт між україномовними та російськомовними представниками населення.

3. Потрапляння під вплив ультра-націоналістичної ідеології молоді і подальше її успішне рекрутування у воєнізовані формування при фашистських партіях. Це створить ідейно-кадрову основу для посилення дискримінації неукраїномовної частини населення. При певному збігу обставин (наприклад, відчуваючи підтримку деякої частини населення і/або влади), фашистські бойовики здатні розгорнути терор проти прибічників відновлення загальноруської єдності і україно-російської дружби.

Література

1. Патріот України. Український Соціал-НаціоНалізм. <http://www.patriotukr.org.ua/index.php?rud=doc>
2. Пироженко В. Украинский ультранационализм: идеология и ударные отряды. <http://odnarodyna.com.ua/index.php?rub=doc>
3. Програма ВО «Свобода» (чинна). Програма захисту українців. http://www.svoboda.org.ua/pro_partiyu/prohrama/
4. Програма Української національної асамблеї. <http://una-unso.in.ua/?=p10907>

СОВРЕМЕННЫЕ УКРАИНСКИЕ УЛЬТРА-НАЦИОНАЛИСТИЧЕСКИЕ ГРУППИРОВКИ (РЕГИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ).

Сошников А.А.

В этой статье отмечается, что украинский национализм играет традиционно значительную роль в общественно-политических процессах в современной Украине. В связи с этим возникает вопрос: можно ли считать, что интегральный национализм стал государственной идеологией, государственной политикой Украины? Считаю что нет. Однако для этого готовится почва. Поэтому цель данной статьи – определить региональные особенности современных украинских ультра-националистических группировок.

Ключевые слова: украинский национализм, ультра-националисты, политические идеологии.

THE REGIONAL PECULIARITIES OF MODERN UKRAINIAN ULTRA-NATIONALISTIC GROUPS.

Soshnikov A.O.

The given article emphasizes the considerable role of Ukrainian nationalism in social and political processes in modern Ukraine. It entails a question: can integral nationalism be considered a state ideology and public policy of Ukraine? Our answer is no. Nevertheless, there is a ground for that. Therefore, the main objective of the article is to determine the regional peculiarities of modern Ukrainian ultra-nationalistic groups.

Key words: Ukrainian nationalism, ultra-nationalists, political ideologies.